

گونئی ایران تورک لری نین

شا عر لری

* ۲ - یوسف خسرو *

قشقای لرین گونئی ایراندا یفرلشمه لری نین باره سینده چوخلو مقاله لر و نظریه لر یازیلیب دیر. تاریخ گوستریر کی، ۳۸۲ هـ . قمری دن قاباقدا، اوغوز تورک لری نین نچه بوداغی ایچهری ایرانا گلیب و عراقلی تورک لر آدلانیبلار، صونرا کی اورتا ایرانا گلن تورک لر-ین آدلیمی خلج ائلی دیر، بو ائل ایرانا گلندن صونرا عراق (اراک) و ساوا اطرافیندا اوتوراق ائیلدی و بو منطقه خلجستان آدلانندی . مورخ لرین بیرعه ده سی او جمله دن " فارسنامه ناصری " نین مؤلف سی، قشقای لری خلج تورک لریندن بیلیرلر کی، عراق عجم دن و ساوادان فارسا کوچ ائیله یبلر، بونلاردان بیر عده آباده شهری نین "قنقری " بولوکونده ساکن و کندلی اولوب ایندی ده تورکی دانیشیرلار و اونلارا خلج دئییلیر. آیری عده لری ده ایلیات دیر و ایکی دسته : خلج و قشقای یه بولونوبلر .

مسعودی تاریخینده قشقای لره راجع بئله یازیلیب دیر کی، بیر طایفا قره ناتارلاردان سلجوقی لر حکومتینده ترکستانا گلیب کاشقرده اقامت ائدیبلر، بونلار خوارزمشاهی لر عهدینده چوخ قدرت تاپارلار، فارس اتابگی، سعدبن زنگی خوارزمشاهی لردن و قره خطائی لردن شکست یغیب و باریشیدیر. خوارزمین شاهی، ایکی رمی مین نفر کاشقرده اولان قره خطائی طایفه لریندن سعدبن زنگی ایله یاناشی فارسا بوللابیدیر. بو طایفالار اول کاشقری آدلانیبلار، صونرا کاشقری، قشقری اولوب، گئتدیجه قشقری ده قشقای یه دئونوبدور .

او نتیجه کی، بیهقی و ابن اثیر و گرویزی و آیری مورخ لرین قوللاریندان گلیر بئله دیر کی :

نچه ایلر طغرل بیگ و قارداشلاری نین جیحوندان گئچیب ایرانا وارد اولماقلاریندان اول ، اوغرز تورک لری ایرانین مختلف بؤلوک-لرینده داغیلیمیشدیرلار .

ابن اثیر دئیر: سلطان محمود اوغز قوشونونو تقویت ائتمک

اوچون بیر عده اوغوزلاردان جیحون ایرماقیندان گشچیریب ایراننا گتیردی کی صونرا بو تورک لرین چوخو ری و عراق اطرافیندا یئرلشی لر. ابن اثیر بوتون بو تورک لری عراقی آدلاندیریب دیر. گونئی ایراندا اگلشن تورک لردن سئوای صونرا مهاجر تورک لرده آذربایجاندا گلیب و زاگروس داغلاری نین گونئی اتک لرینه گوجور۔ لر، ابن بلخی ائوز تاریخی " فارسنامه " ده رکن الدوله دیلمی به راجع واقعه لرده تورک لرین شیرازه حمله اثتمک لریندن یازیب دیر.

" فارسنامه ناصری " مؤلفی قشقای لرین اینانلو طایفاسینی تورکستان ائل لریندن کی مغوللار ایله فارسا گلیب لر و بیاتلاری تورکمانین قباچاق چولوندن بیلیدیر کی، قشقای لر ایله فارسنا گلیب لر، عراقی تورک لرین و قشقای لرین مختلف بوداقلاری اورتا ایرانین تهران، اراک، ساوه کیمی مختلف یئرلرینده اولدوقلاری بو حقیقتی ثابت ائدیر کی، قشقای لرین بویوک بؤلگو خلج طایفا – لاری نین یا خلج ایله یاناشی اولان بوداقلاردان دیرلر کی، دوردومجوو بشیمینجی قمری عصرده ایرانا و اوندان صونرا فارسا مهاجرت ائدیب لر.

اوردان کی، " قشقای " کلمه سی قشقای لرین اورتا ایراندا فارسا کوچمک لریندن قابق دیله گلیب و بو ائل اونویلا آدلاندیریب، بونا گوره ده " قاچقای " کلمه سی نین دؤنمکیندن " قاشقای – قشقا فی " دوزه لمک دوغرو و دوز نظره گلمیر. نجه کی ادوارد برونسون " کتاب انقلاب ایران " نین مترجمی مدعی دیر کی، انگلیس علیهنده ساواشان هند مجاهد لریندن بیر اسیره توش گلیب دیر کی، قشقای سی عشا ییریندن و اونون کؤکو چین تورکستانیندان ایمیش ائله کی، ایران قشقای لری نین ائلیندن ده خبری یوخوموش.

ایندی مجله میزین بو صایی سیندا قشقای ائلی نین بیر آیری بویوک شاعری " قره قانلی یوسف علی بیگ " دن دانیشاق، قره قان یا خرقان ساوه خلجستانی ساییلیر و بوشا عرین آتاسی قره قانلی خسرو و اونلارین بوداقلاری هله قره قان نسبتینی آدلاری آردیجک گتیریرلر.

یوسف علی بیگین دیریلیگی و حیاتی نین اتفاقلاری باره سینده هله لیک چوخلو اطلاعات الیمیزه یئتیشمه ییب دیر، فقط بیر سلطان آدلی سفوگیلی و ارایمیش کی، شعرلرین چوخونو اونا خطاب یازیب دیر، ایندی

اوندان الیمیزه یفتیشن شعرلرینی اوخویاق :

شکار ائدیب طرلانیمی سار منیم

صورشما دین یار، احوالین نجه دیر * اولموشدور باشیما دونیادار منیم
سلطان باشین ایچون گونوم گجه دیر * اوبینوا غملی گونوم زار منیم

سینه مه چکیلیب چپ- راست یار داغی * مجنونو اولدورور لیلی فراقی
گوزیاشینان سوار میشدیم بو باغی * چون اولاه گول اوزگه نین، خار منیم؟

حقیقت عاشیقم بالله دگیل لاف * زری زرگر تنیر، نقره نی صراف
فلک روا دگیل اوزون وئر انصاف * شکار ائدیب طرلانیمی سار منیم

زولفون مویو قالدی منه نشانه * هر دم گلاب سپه ائیله ایم شانه
راضی اولما گولوم اولا ویرانه * یار، سنده چوخ اومیدیم وار منیم

"یوسف خسرو" و ائتدین خون جگر * گلشن اکدیم، هجران ائیلدیم ثمر
بی وفا اولما سن، وفالی دلبر * سلطان سندن آیری یوخوم یار منیم

گونون گجه نی همخانه گوردوم

گلستان سفیرینده اوغرادیم غافل * بوی گون بیر دلبر مستانه گوردوم
لیلی کیمی قوروب بزم عشرتی * اوز ده اوز، عاقلی دیوانه گوردوم

شکوفه ائیله ییب یئنگی نوبهار * آچیلیدیر قیزیل گوللر، لاله زار
هریاندان بیر هندو دوروب برقرار * پاسان دیر آب حیوانه گوردوم

اوسته

چین بر چین ائیله ییب تئوکوب چین اوسته * دورد بیر یاندان هئروب تئوکوب چین
سان زنگبار شاهی چکیب چین اوسته * عاشیقلار ملکونو ویرانه گوردوم

قارشیا دوروب دور بیر تورک سرمست * قویوب دور اوخلارین کمانه پیوست
عاشیقلار صفینه وئردیلر شکست * اوز دوشومو اوردان نشانه گوردوم

ایکی مقرب اولموش قمر قرینسی * گنج اوسته ایله ییب شاهمار کمینی

ایکی یلدا گئجه سینده بیر گونی * گونون گئجه نی همخانه گوردوم

بولوردان قاییریب چاه زرخدان * زرخدان سؤیله ییب بلالی زندان
"یوسف خسرو" و حکم ائتدی سلطان * اویشرده سالدیلار زندانه گوردوم

او شیرین صحبتین سارین قربانی

سلطان، بویون سرودیر، اوزون قیزیل گول

گولدن نازیک تردیر، اوزون قربانی

سن بیر بهار فصلی من غملی بولبول

سوسن لی سونبول لو یازین قربانی

غنچه مه مه لرین باشدیر، آییلور * پستان بند تیکیدیم سراسر لیمور
توپوق بند تیکیدیم آستوری سغور * قلم قاشین آسته، سوزون قربانی

سلطان تفلین دارا ییبان توکنده * توکولن یئرلردن عنبر بیتنده
او شهلا گوزلره سرمه چکنده * محو اولوب عاشیقلار گوزون قربانی

سوسن سونبول، صراحی دیربوخاقین * قیزیل گولون غنچه سی دیر دوداقین
شیرین دانیشماقین، شیرین مذاقین * او شیرین صحبتین، سارین قربانی

هاچان اولور یازا دونه بوقیشلر * هاچان اولور دوغرو گله بوایشلر
بویونا گفیدیم، رنگین قماشلار * کلابتون سراندازین قربانی

"یوسف خسرو" دور، یار مشکبو * کل اوتوراق بیربیرینن روبه مرو
بیر خلوتده اولاق گرم گفنگو * سن ناز ائت تا چکیم نازین قربانی

آلما یا، هئیوایا، نارا اوغرادیم

یقین بیلدیم، یاتان بختیم او یانمش * بوگون غافلیندن، یارا اوغرادیم
بیر نوچه باغچادا، بیرنوچه باغدا * آلما یا، هئیوایا، نارا اوغرادیم

ایکی عقب قرین گوردوم بیر آیا * کونو همسر گوردوم شام یلدا یا
سونبول قیزیل گوله سالمیشدی سایا * بیرسونلی لاله زارا اوغرادیم

یاریمین صوروشدوم گول آیاغیندان * اگیلیدیم مقیل اقدم آق دوداغیندا

بیر عالم کفیف ائتدیم مئی دودا غیندان

عجب جام خوشگوارا اوغب—رادیم

"یوسف خسرو" ون وفالی دوستی * کسرانین طاقی دیر قاشین پیوستی
من ایسته دیم اوپم اوچشم مستی * نوک مزگانیندا خارا اوغرادیم

کوثر دریاسی نین دردانه سی دیر

سلطانیم روشن ائت شمع رخسارین * گوره ن کیم او شمعین پروانه سیدیر
من سئومیشم حسرتنه یا نمیشام * بیرمندن آیری دا، کیم یا ناسیدیر

باشینان آیاغا گفیدیرم زری * زریپوش اخدم او نهال نوبری
آقی صدف سینه نه، شامه مه لـری * کوثر دریاسی نین دردانه سی دیر

یار، عشقین ائیلیمیش یارا گئولومو * هجرانین ائیلیمیش قارا گئولومو
سلطانیم گل اوزون آرا گئولومو * گور نجه بایقیلار ویرانه سی دیر

بیرسی عاشیق دیر، ماه جمالینا * بیرسی طاووسون خط و خالینا
بوگون بو بورداسن، خوش احوالینا * هرکیم بولیلی نین دیوانه سی دیر

دلبر اگر تکلیف، سرین دسته گول * گولدن آهسته دانیش گولدن آهسته گول
او نازینان گلن گئدن دسته گول * "یوسف خسرو" ون جانانه سی دیر

ک

فلک رحم ائت مین دوگونه توش اولدوم

خاموش اوتورموشدوم، اوزا احوالینما * بیر آنلی آی، اوزو گونه توش اولدوم
فلک تقدیریدی گلدی یولومما * ککلیگیدیم، باز اوونا توش اولدوم

بولبول اولدوم اوچدوم قوندوم گلزارا * بیر گولون درمیش دوندوم اوزخارا
او گوزو جلادا، او سـتمکارا * مایل اولدوم بئله گونه توش اولدوم

دقدیم سلطان مهن جنت ناری دیر * مرمر سینه ن، اوجا داغلار قاری دیر
دقدی چوخ گووه نمه جان بازار دیر * آخر یارین دقدیگینه توش اولدوم

یار الیندن شربت اومدوم سم آلدیم * بیلمدیم کی عمر و وئردیم غم آلدیم
الف قدیم سوودا ائتدیم خم آلدیم * بیر قوزای قاریدیم گونه توش اولدوم

داغلاری قاربا سمیش بیریشل آچیلماز * عالمه یار منه بیر گول آچیلماز
"یوسف خسرو" ا مشکل آچیلماز * فلک رحمتت من دوگونه توشا ولدیم

هرنه واریم- یوخوم، یار یولوندا دیر

اهل عقل و اهل فهم و اهل هوش * دولتی، دیرلیگی، خیالیندا دیر
من دیوانه، من بیگانه، من بی هوش * هرنه واریم یوخوم یا ریولوندا دیر
گلستانیم، ههچ، یاد ائتمن بولبولو * نظردن سالمیشان، منیم تک قولو
همراه تا گوتورهک، عصا، کشکولی * بلکه یاریم میاد، گورجستاندا دیر
چاغناشان بولوتلار چپاسن یئلر * قورخورام قاریاغا باغلانا یوللار
یازی خوب گلیدی بیقیله ائل لر * باخام گورم یا راولکه سی هاندا دیر
اوستادیم وئرمیشدی منه بو مشقی * هرکیم عاشیق دگیل، منع ائدر عشقی
بو یا نمیش اورکدن، چیخمز یار عشقی * اوره کده دیر، جسده دیر، جاندا دیر
سندن آیریلالی، آلا گوزلو یسار * کئجه گوندوز ایشیم اولموش آه و زار
بیرگفیری باخ، آی زلیخا صفت یار * "یوسف خسرو" ون بوزنداندا دیر

یوسف خسرو یار قوناق اولا

یا مان گوزدن ایراق، جادو گوزلرین * پریم تا دونیا وار، سرین ساق اولا
رقیب آرا لیقدا آچما نقابین * نامحرم گوزوندن قوی ایراق اولا
یا مان درده نه چاره وار، نه تدبیر * بودیوانه یا بندایسته ر یا زنجیر
لیلی کیمین حسنون اولوب عالمگیر * قورخورام مشکنیم داش و داغ اولا
لبیم مئی دیر، دیلین مزه و زون نور * مهن ناردیر، شاه مهنه دیر یا لیمور
صراحی گردنده بو خاقین بولور * هاچان اولور بولور بئله آق اولا
بازاردا یار ایچون ائیلدیم به گیر * نظامی تیکیدیم آستری کشمیر
یقه سینه قویام قیزیلدن زنجیر * گلابتون قیطان، چلچراغ اولا

ها چان اولور بومشی دولا جامیما ؟ * ها چان اولور طرلان قونا دامیما
ها چان اولور دوران دونه کامیما * "یوسف خسرو" یار قوناق اولو

* قربانین سنین *

قربانلیق گفجه سی آیریلیب گفتمه * کیم لر اولور سحر قربانین سنین؟
قربان کی، دخیل لر، ایله ده بیر اولور * از لدن من ای دیم قربانین سنین

منزلی میز بودور، بو غم خاناسی * سنی سقوه عشق اودوندا یاناسی
بو چول لر مارالی، گول لر صوناسی * هندوستان طاووسی قربانین سنین

گوزهل هجرانینا چوخ تاب ایلدیم * هانسی گفجه لرده من خواب ایلدیم
اجل جان ایسته دی جواب ایلدیم * قویموشدوم کی، اقدام قربانین سنین

ایراندان تورانا، چین گوزهل لری * گورجستانین آغیر-آغیر ائل لری
بهارین فصلی نین قیزیل گول لری * شیدا بولبول لری قربانین سنین

سن شهنشاه، منم بنده* فرمیان * بیر بوسه لبیندن، دردیمه درمان
ناتوان جانیم ایلدیم درمان * تابیرگون ایلیم قربانین سنین

بیرایلش، بیرایلش، سن بیلن تاری * بودونیا فانی دیر، یوخ اعتباری
"یوسف خسرو" ون وفالی یاری * بیر شیرین جانیم وار قربانین سنین

* بی زینن بیر دانیش *

سال لانیب نازینان گفدن سرو ناز * گوزهل قاییت، بی زینن، بیر دانیش
بیر دم مهلت، جانیم اشدیم پای انداز * آی قیز قاییت، بی زینن بیر دانیش

بیر دم مثیل اکت بی زیم باغ وایوانه * صفا وئرک قیزیل گوله ریحمانه
بیزه رسم دیر حرمت افدهک مهمانه * آی قیز قاییت، بی زینن بیر دانیش

بیزی عقل وهوشدان بیرون اشدن قیز * شکسته عاشیقی دلخون اشدن قیز
"یوسف خسرو" و مجنون اشدن قیز * آی قیز قاییت بی زینن بیر دانیش

